

**โครงการสำรวจความคิดเห็น ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและการใช้บริการโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ
อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จังหวัดชัยภูมิ**

คำนำ

เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการดำเนินชีวิต ความเร่งรีบในชีวิตประจำวัน และค่านิยมสมัยใหม่ที่เน้นถึงความสะดวกสบาย ความทันสมัย ตลอดจนต้องการแสวงหาความรู้ในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมมากยิ่งขึ้น จากการดำรงชีวิตดังกล่าวข้างต้นจึงก่อให้เกิดความต้องการในการเข้ามาพักผ่อนแบบอิงธรรมชาติมากยิ่งขึ้นเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากชีวิตประจำวันและหาประสบการณ์ความรู้ที่แปลกใหม่ไปจากเดิม อุทยานแห่งชาติจึงเป็นเป้าหมายหลักในการเดินทางเพื่อมาพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อการเพิ่มคุณภาพในการดำเนินชีวิต ซึ่งในปัจจุบันมีปัจจัยหลายอย่างส่งเสริมให้การท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการต่างๆมีการตื่นตัวเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เช่น การคมนาคมที่สะดวกสบาย ปลอดภัย การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงจนเกินไป นอกจากนี้ยังมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น จึงทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่างๆมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างทวีคูณ

สิ่งอำนวยความสะดวกและโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติภายในอุทยานแห่งชาติเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความคาดหวังไว้อย่างมากเมื่อเข้ามาถึงอุทยานแห่งชาติ แต่ทั้งนี้อุทยานแห่งชาติในแต่ละแห่งย่อมมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติเพื่อรองรับและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน และเนื่องจากความแตกต่างของนักท่องเที่ยวทั้งในด้านลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความต้องการในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติที่แตกต่างกัน สิ่งอำนวยความสะดวกและโปรแกรมสื่อความหมายที่มีในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ อาจไม่สอดคล้องกับความคาดหวังและความต้องการของนักท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติป่าหินงามเป็นที่ขึ้นชื่อในการชมทุ่งดอกกระเจียว จึงมีการจัดงาน “หุบหมอก หยอกดอกกระเจียว” ในเทศกาลท่องเที่ยวดอกกระเจียวงาม ปี 2555 ในระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน-31 สิงหาคม 2555 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละวันมากเกินความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ การที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากนี้ย่อมส่งผลถึงความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและการใช้บริการโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติภายในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

ดังนั้นส่งผลให้ทางศูนย์นวัตกรรมอุทยานแห่งชาติและพื้นที่คุ้มครอง จังหวัดนครราชสีมา ต้องการที่จะศึกษาความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและโปรแกรมสื่อความหมายภายในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม โดยประเด็นของการศึกษาในครั้งนี้ คือ การรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติภายในอุทยานแห่งชาติว่าสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือไม่ ตลอดจนรับ ฟังคำแนะนำและแนวทางแก้ไขที่เกิดจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ ในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวที่มีต่อความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ
3. เพื่อประเมินความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ
4. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไข ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและโปรแกรมสื่อความหมายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ด้านการจัดการพื้นที่ และความต้องการของนักท่องเที่ยว

การตรวจเอกสาร

อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

ประวัติความเป็นมา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (2555) ให้ข้อมูลโดยสรุปว่า อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม มีเนื้อที่ประมาณ 62,437.50 ไร่ หรือ 99.9 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอเทพสถิตและอำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ มีสภาพป่าสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของกลุ่มน้ำชีและแม่น้ำป่าสักมีจุดเด่นทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่งโดยเฉพาะทุ่งดอกกระเจียว

ความเป็นมา เดิมบริเวณลานหินงามเป็นที่รู้จักเฉพาะราษฎรในท้องถิ่น ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2528 นายอำเภอเทพสถิตและป่าไม้อำเภอเทพสถิต ได้ออกตรวจพื้นที่และพบกับลานหินธรรมชาติที่มีรูปร่างสวยงามมีคุณค่าควรอนุรักษ์ไว้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนของบุคคลทั่วไป จึงเสนอเรื่องไปยังกรมป่าไม้ผ่านทางจังหวัดชัยภูมิ ในขั้นต้นกรมป่าไม้ได้ประกาศเป็นวนอุทยานป่าหินงาม เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2529 ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,250 ไร่ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2536 กรมป่าไม้ได้ทำการสำรวจพื้นที่ใกล้เคียงอย่างละเอียด และพบว่ายังมีพื้นที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ เมื่อรวบรวมพื้นที่แล้วประมาณ 112 ตารางกิโลเมตร หรือ 70,000 ไร่ โดยพื้นที่ดังกล่าวได้กันหมู่บ้านออกจากพื้นที่เรียบร้อยแล้วโดยการปฏิรูปที่ดิน อีกทั้งพื้นที่เตรียมจัดตั้งนี้มีความโดดเด่นทางธรณีวิทยา มีลานหินที่มีรูปลักษณ์สวยงามแปลกตา มีดอกกระเจียวซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ล้มลุกประจำถิ่นที่มีดอกสีชมพูอมม่วงชูดอกสะพรั่งในช่วงต้นฤดูฝน มีน้ำตกที่สวยงาม สมควรที่จะอนุรักษ์ไว้ในรูปแบบของอุทยานแห่งชาติ ต่อมากรมป่าไม้มีคำสั่งที่ 1642/2537 ให้นายวิวัฒน์ จันทรเฝือก นักวิชาการป่าไม้ 5 ตำแหน่งเลขที่ 2459 อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ไปดำเนินการจัดตั้งพื้นที่ป่าดังกล่าวให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติป่าหินงามแห่งนี้ด้วย ต่อมาปี พ.ศ. 2550 ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าบางกอก ในท้องที่ตำบลโป่งนก ตำบลบางกอก ตำบลบ้านไร่ ตำบลละตะแบก อำเภอเทพสถิต และตำบลซับใหญ่ กิ่งอำเภอซับใหญ่ อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 26 ก ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2550 จัดเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 105 ของประเทศ มีขนาดพื้นที่ 62437.50 ไร่

วัดได้ 338.3 มิลลิเมตร ส่วนอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายน วัดได้ 33 องศาเซลเซียส และเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนธันวาคม วัดได้ 18.3 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี วัดได้ 24.8 องศาเซลเซียส สำหรับฤดูกาลเมื่อพิจารณาตามลักษณะอุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน และความชื้นสัมพัทธ์แล้วสามารถแบ่งฤดูกาลได้ดังนี้

ฤดูฝน อยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคม-กันยายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 278.5 มิลลิเมตร

ฤดูแล้ง อยู่ระหว่างเดือนตุลาคม-มกราคม อุณหภูมิเฉลี่ย 23.2 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อน อยู่ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน อุณหภูมิเฉลี่ย 25.9 องศาเซลเซียส

พืชพันธุ์และสัตว์ป่า สภาพป่าของอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม เป็นป่าเต็งรังผสมผลัดใบ ป่าดิบแล้ง มีพันธุ์ไม้เด่นคือ ไม้ยางเหียง (*Dipterocarpus obtusifolius*) และมีเต็ง (*Shorea obtusa*) รัง (*Shorea siamensis*) พะยอม (*Shorea talura*) ก่อ (*Lithocarpus polystachyus*) กระบก (*Iringia malayana*) ประดู่ (*Pterocarpus indicus*) อินทนิลบก (*Lagerstroemia macrocarpa*) ส้าน (*Dillenia suffruticosa*) ฯลฯ สัตว์ป่าที่พบในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ได้แก่ เก้ง (*Muntiacus muntjak*) หมูป่า (*Sus scrofa*) กระต่ายป่า (*Lepus peguensis*) เม่น (*Osphronemus goramy*) อ้น (*Cannomys badius*) อีเห็น (*Paradoxurus hermaphrodites*) กระรอก (*Callosciurus erythraeus*) ฯลฯ

ทรัพยากรนันทนาการ อุทยานแห่งชาติป่าหินงามมีทรัพยากรที่โดดเด่นหลากหลาย เช่น

1. ทุ่งดอกกระเจียว มีทุ่งดอกกระเจียว 3 ทุ่งด้วยกัน โดยในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม ดอกกระเจียวจะบานเต็มทุ่ง สามารถเดินชมดอกกระเจียวที่แข่งกันชูช่ออย่างงดงามตลอดระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร และหากมาชมในช่วงเช้า ก็อาจได้พบกับสายหมอกที่พัดความเย็นมาเพิ่มบรรยากาศในการชมธรรมชาติมากยิ่งขึ้น ทางอุทยานแห่งชาติป่าหินงามได้จัดทำทางเดินยกระดับไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวลงเหยียบบนพื้นดินโดยตรง ด้วยเกรงว่าจะรบกวนธรรมชาติ แต่ในบริเวณทุ่งดอกกระเจียวทุ่งที่ 1 ได้จัดบริเวณให้ถ่ายรูปที่ระลึก ซึ่งเป็นบริเวณเดียวที่อนุญาตให้ลงไปยืนทุ่งดอกกระเจียวได้ แต่เป็นเพียงพื้นที่เล็กๆเท่านั้น

2. จุดชมวิวสุดแผ่นดินเป็นจุดสูงสุดของเทือกเขาพังเหย เกิดจากการดันตัวของเปลือกโลก แผ่นฉานไทย (ภาคกลาง) ชุกเข้าไปใต้แผ่นอินโดจีน (ภาคอีสาน) ทำให้เกิดเป็นขอบยกสูงชันเป็นเทือกเขาแบ่งระหว่างภาคอีสานและภาคกลาง ซึ่งจุดชมวิวสุดแผ่นดินนี้ เป็นจุดสูงสุดของอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม (866 เมตรจากระดับน้ำทะเล) สามารถมองลงไปเห็นทิวทัศน์ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาในจังหวัดลพบุรีได้อย่างสวยงาม บริเวณปลายของผามิแห่งหินยื่นออกไปในอากาศมีผู้

นิยมไปนั่งที่ปลายหินแล้วถ่ายรูปกันมาก และหากมาในตอนเช้าจะพบกับหมอกลอยอยู่ทั่วไปอย่างสวยงามและสามารถชมพระอาทิตย์ตกในตอนเย็นได้อีกด้วย

3. ผาก่อ-รัก ต้องเดินจากจุดชมวิวสุดแผ่นดินไปอีกประมาณ 400 เมตร โดยเป็นจุดเดียวของอุทยานแห่งชาติป่าหินงามที่สามารถพบดอกกระเจียวขาวได้ แต่พบน้อยกว่าที่อุทยานแห่งชาติไทรทองและดอกมีขนาดเล็กกว่า ระหว่างทางเดินมาผาก่อรัก ทางอุทยานแห่งชาติป่าหินงามได้จัดเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ โดยลักษณะเป็นป่าเต็ง-รัง เป็นป่าโปร่ง มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติเป็นอย่างมาก

4. ลานหินงาม มีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ เป็นลานหินรูปทรงแปลกตา เกิดจากการกันเซาะเนื้อหินทราย มีหินที่เป็นที่รู้จักกันดีมากมาย เช่น หินรูปทรงถ้วยฟุตบอลโลก รูปทรงแม่ไก่ เป็นต้น นอกจากนี้ลานหินงามยังสามารถใช้เป็นที่ชมพระอาทิตย์ขึ้นตอนเช้าได้อย่างสวยงาม

5. ลานหินหน่อ เป็นลานหินราบ มีพื้นที่ประมาณ 200 ไร่ มีปุ่มหินสูงขนาด 1-2 เมตร กระจายอยู่ทั่วไป พบพืชกินแมลง เช่น ต้นหม้อข้าวหม้อแกงลิงและต้นหยาดน้ำค้างกระจายอยู่ทั่วไป

6. เขาพนมโตม เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งของอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ บนยอดเขามีจุดชมวิวอยู่หลายแห่ง

7. น้ำตกเทพประทาน เป็นน้ำตกขนาดกลาง อยู่ก่อนถึงทางเข้าอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ประมาณ 7 กิโลเมตร น้ำตกเทพประทานยังมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติอยู่มาก

8. น้ำตกเทพพนา เป็นน้ำตกขนาดกลาง เกิดจากลำห้วยกระจวนที่มาจากเทือกเขาพังเหย ห่างจากทางเข้าอุทยานแห่งชาติป่าหินงามประมาณ 7 กิโลเมตร ในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำมากสามารถลงเล่นน้ำได้

ความคิดเห็น

แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

จากการศึกษา ปรากฏว่าได้มีผู้ให้ความหมาย และแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้หลายท่าน พอจะสรุปได้ดังนี้

ประสาธ หลักศิลา (2511: 389-399) สรุปไว้ว่า ความคิดเห็นต่างๆของคนเรานั้น เกิดได้จากการพบปะสังสรรค์ประจำวันของเรา แต่คนเราก็มักมีภูมิหลังของแต่ละคน ย่อมเป็นผลถึงการที่คนเรากระทำตอบสนองต่อเหตุการณ์ และเกิดความคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ เป็นต้น

ประคอง วรรณสูตร (2520: 3) กล่าวไว้ว่า ความคิดเห็นถือได้ว่าเป็นการแสดงออกทางด้านทัศนคติอย่างหนึ่ง แต่การแสดงความคิดเห็นนั้น มักมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

ทวี เจริญ (2520) กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกที่มีอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถานการณ์ เป็นต้น ความคิดเห็นอาจจะเป็นไปได้ในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อสิ่งนั้นก็ได้

เรืองเวทย์ แสงรัตนา (2522) ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า เป็นการแสดงออกทางด้านความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการพูดหรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานทางความรู้ ประสบการณ์และสภาพแวดล้อม ซึ่งการแสดงความคิดเห็นนี้ อาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นๆก็ได้

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527) อธิบายความคิดเห็น (opinion) คือ การแสดงออกโดยการพูดหรือเขียนเกี่ยวกับเจตคติ ความเชื่อ หรือค่านิยมของบุคคล และกล่าวว่าความคิดเห็นไม่เหมือนเจตคติตรงที่ไม่จำเป็นต้องแสดงความรู้สึก อารมณ์ หรือแม้กระทั่งการแสดงพฤติกรรมคำพูดพร้อมเหตุผลที่บุคคลคิดขึ้นมา และถ้ามีคนไม่เห็นด้วย บุคคลนั้นก็อาจเปลี่ยนคำพูดดังกล่าวได้

สุพัตรา สุภาพ (อ้างถึงใน ปรีชา, 2532: 10) กล่าวว่า "...ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ ด้วยการพูดหรือการเขียน ซึ่งในการแสดงออกนี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล เป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาและประเมินค่าก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออก ซึ่งการแสดงออกนี้อาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นๆก็ได้..."

Good (1973:339) กล่าวว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความเชื่อ ความคิด หรือการลงความเห็นเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งไม่อาจบอกได้ว่าถูกต้องหรือไม่

Kolasa (1969: 386) กล่าวว่า ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกของแต่ละบุคคลในอันที่จะพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นการประเมินผล (evaluation) สิ่งใดสิ่งหนึ่งจากสถานการณ์แวดล้อม (circumstance) ต่างๆ หรือ “ความคิดเห็น” เป็นการสนองต่อสิ่งเร้าที่ถูกจำกัด

จากความหมายความคิดเห็นที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ความคิดเห็น คือ การแสดงออกถึงความรู้สึก ทศนคติ ความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีอารมณ์เป็นองค์ประกอบการพูดหรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานทางด้านความรู้ ประสบการณ์ สภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น การแสดงออกนี้บุคคลอื่นจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็น

Oskamp (1977 อ้างถึงใน วิชัย, 2536) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดความคิดเห็น ว่ามาจากหลายปัจจัยหลายประการ ดังนี้

1. ปัจจัยทางพันธุกรรมและสรีระ คือ อวัยวะต่างๆของบุคคลที่ใช้รับรู้ ความผิดปกติของอวัยวะ ความบกพร่องของอวัยวะรับสัมผัส ซึ่งมีผลต่อความคิดเห็นไม่ดีต่อบุคคลภายนอก
2. ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล คือ บุคคลได้ประสบกับเหตุการณ์ด้วยตนเอง การกระทำด้วยตนเอง หรือได้พบเห็น ทำให้บุคคลมีความฝังใจและเกิดความคิดต่อประสบการณ์เหล่านี้ต่างกัน
3. อิทธิพลของผู้ปกครอง คือ เมื่อบุคคลเป็นเด็ก ผู้ปกครองจะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและให้ข้อมูลแก่เด็กได้มาก ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความคิดเห็นของเด็กด้วย
4. ทศนคติและความคิดเห็นของกลุ่ม คือ เมื่อบุคคลเจริญเติบโตย่อมต้องมีกลุ่มและสังคม ดังนั้นความคิดเห็นของกลุ่มเพื่อน กลุ่มอ้างอิง หรือการอบรมสั่งสอนของโรงเรียน หน่วยงานที่มีความคิดเห็นเหมือนหรือแตกต่างกัน ย่อมมีผลต่อความคิดเห็นของบุคคลด้วย
5. สื่อสารมวลชน คือ สื่อต่างๆที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนเรามากขึ้น สื่อเหล่านี้ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคคล

การเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น

ปัญญา พันธุ์ศรีศักดิ์ (2541) ได้อธิบายขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นว่าประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ 5 ขั้นตอน คือ

1. การใส่ใจ (attention) การให้ความสนใจต่อสิ่งต่างๆ
2. การเข้าใจ (comprehension) การได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเกิดความรู้
3. การมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น (yielding) มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากสภาวะการณ์ปกติ
4. การเก็บเอาไว้ (retention) การเก็บข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจและความรู้สึกเอาไว้
5. การกระทำ (action) เป็นการแสดงพฤติกรรมออกมาให้ปรากฏแก่สาธารณชน

ขั้นตอนเหล่านี้จะเกิดขึ้นในบุคคลหรือไม่ ต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ เช่น ความสามารถทางสติปัญญา ความสามารถในการรับรู้ ความขัดแย้งของข่าวสาร และสิ่งเหล่านี้อาจจะมีส่วนทำให้ขั้นตอนไม่เกิดขึ้นก็ได้ นอกจากนี้ Traindis (1971 อ้างถึงในปัญญา, 2541) ยังกล่าวว่าความคิดเห็นของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้และสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงมีดังนี้

1. การรับรู้ข้อมูลใหม่จากบุคคลหรือสื่อมวลชน
2. การได้รับประสบการณ์ตรงที่พบด้วยตนเองหรือจากแรงสะท้อนใจ
3. การถูกบังคับให้ปฏิบัติตามโดยไม่เต็มใจหรือตรงกับความรู้สึกนึกคิด

วิธีการวัดความคิดเห็น

ปัญญา พันธุ์ศรีศักดิ์ (2541) อธิบายว่า ความคิดเห็นเป็นลักษณะของแต่ละบุคคล การวัดจึงวัดจากแรงจูงใจ การรับรู้ แต่มีข้อแตกต่างของประสบการณ์ และปัจจัยอื่นๆ จึงมีวิธีการวัดความคิดเห็นดังนี้

1. การฉายภาพ (projective technique) เป็นการวัดโดยการสร้างภาพจินตนาการจากภาพ โดยภาพจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นออกมา และสามารถพิจารณาได้ว่าบุคคลมีความคิดเห็นหรือมีความรู้สึกอย่างไรต่อภาพที่เห็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับมาเป็นสำคัญ
2. การสัมภาษณ์ (interview) เป็นการซักถามบุคคล ช่วยให้ได้รับข้อมูลที่ขยายครอบคลุมทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

3. การส่งแบบสอบถาม (questionnaire) เป็นวิธีการวัดความคิดเห็นที่สิ้นเปลืองเวลาและเงินทองน้อยกว่าวิธีอื่น โดยการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มที่ต้องการศึกษาให้ตอบกลับมา แต่มีข้อจำกัดอยู่ว่าผู้ที่ถูกถามต้องอ่านออกเขียนได้

4. การให้เล่าความรู้สึก (self-report) เป็นการวัดโดยการให้บุคคลเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมา ซึ่งผู้เล่าจะบรรยายความรู้สึกนึกคิดตามประสบการณ์และความสามารถออกมา ถึงแม้ไม่สามารถวัดความคิดเห็นได้โดยตรง แต่เนื่องจากความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้วยภาษาพูด ภาษาเขียน จึงสามารถวัดได้จากการแสดงออกดังกล่าว โดยอาศัยเครื่องมือต่างๆ เช่น การตอบแบบสอบถาม การถ่ายภาพ การสัมภาษณ์ การเล่าความรู้สึก เป็นต้น

ความพึงพอใจ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “satisfaction” การศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจ นิยมศึกษาอยู่ 2 มิติ คือ มิติความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน (job satisfaction) และมิติความพึงพอใจในการรับบริการ (service satisfaction) (ปรัชญา, 2542) ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะความพึงพอใจในการรับบริการ และจากความหมายของการให้บริการสาธารณะนั้น มีเป้าหมายในการสร้างความประทับใจให้เกิดแก่ผู้รับบริการ ดังนั้นการจะประเมินว่าการบริการนั้นจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด จึงอาจวัดได้จากความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ

สำหรับความหมายของความพึงพอใจ มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้หลายท่านดังนี้

ดิเรก (2527) ความพึงพอใจ หมายถึง ทัศนคติในทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นความพอใจในการปฏิบัติต่อสิ่งนั้น

สงวน (2522) กล่าวว่า เมื่อบุคคลมีความต้องการเกิดขึ้น ความต้องการนั้นจะส่งผลให้เกิดแรงขับซึ่งหมายถึง ความต้องการนั้นเริ่มมีทิศทางและผลักดันให้ร่างกายปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อไปสู่เป้าหมายนั้น และเมื่อความต้องการนำไปสู่ความปรารถนา บุคคลก็จะเกิดความพอใจ

Vroom (1964) กล่าวว่า ทัศนคติและความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งสามารถใช้แทนกันได้เพราะทั้งสองคำนี้จะหมายถึงผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้น ทัศนคติด้านบวกจะแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้น และทัศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพไม่พึงพอใจนั่นเอง

Davis (1967) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับความพึงพอใจของมนุษย์ คือความพยายามที่จะขจัดความตึงเครียดหรือความกระวนกระวาย หรือภาวะไม่ได้ดุลยภาพในร่างกาย เมื่อมนุษย์ขจัดสิ่งต่างๆดังกล่าวได้แล้ว มนุษย์ย่อมได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ตนต้องการ

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ เป็นทัศนคติด้านบวกเมื่อความต้องการบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือตรงกับที่คาดหวังไว้ ก็จะเกิดความพอใจขึ้น แต่หากไม่ได้เป็นไปตามที่ต้องการหรือที่คาดหวังไว้ก็จะเกิดความไม่พึงพอใจ

สิ่งอำนวยความสะดวก

ความหมายและประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่ฝ่ายจัดการพื้นที่จัดสร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้ประโยชน์ได้รับความสะดวกสบาย (ดรรรชนี, 2542)

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง บริเวณพื้นที่และโครงสร้างหรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆที่ถูกจัดสร้างขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับกิจกรรมของผู้มาเยือน และกิจกรรมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยสิ่งอำนวยความสะดวกมีบทบาทสำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยวโดยสรุป คือ

- 1.สนองความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์/นักท่องเที่ยว ในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ/กิจกรรมการท่องเที่ยว
2. ช่วยป้องกันรักษาทรัพยากร และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวไม่ให้เสื่อมโทรมลงเนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยว
3. ช่วยป้องกันอันตรายที่อาจเกิดกับนักท่องเที่ยวขณะประกอบกิจกรรม
4. เป็นเครื่องมือ/สื่อ ในด้านการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และเพิ่มโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวสัมผัสชื่นชมธรรมชาติมากขึ้น
5. อำนวยความสะดวกให้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
6. มีบทบาททางอ้อมในการสร้างภาพลักษณ์ (image) ของแหล่งท่องเที่ยว (นภวรรณ, 2542)

Sharpe and Odegarrd (1983: 122-145) ได้อธิบายสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติไว้ว่า อุทยานแห่งชาติส่วนใหญ่จะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ถึงแม้คุณภาพและ

ปริมาณจะแตกต่างกันไปตามอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ประเภทอาคารสถานที่ (buildings) ได้แก่ อาคารในส่วนของการบริหารการปฏิบัติงานในพื้นที่สำหรับเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติ และอาคารในส่วนของบริหารให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ร้านอาหารของที่ระลึก ร้านอาหาร เป็นต้น

2. สิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในเวลากลางวัน (day use area) เช่น สถานที่รับประทานอาหาร ระบบเส้นทางเดินเท้า ที่จอดรถ จุดชมวิวยอดนิยม ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบภายในอื่นๆ เช่น โต๊ะปิกนิก จุดบริการน้ำ ห้องน้ำ ห้องส้วม ถังขยะ เป็นต้น

3. สิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในเวลากลางคืน (overnight use area) ซึ่งจะอยู่ในบริเวณที่แยกจากบริเวณส่วนอื่นๆ เพื่อให้มีการดูแลรักษาง่าย และลดความขัดแย้งจากผู้ใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกในเวลากลางวัน ได้แก่ บ้านพักแรม ห้องน้ำ ห้องส้วม ลานกิจกรรมกลางแจ้ง เป็นต้น

4. สิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุน (support facilities) ได้แก่ ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ระบบกำจัดของเสียและขยะ ระบบถนนทางเข้า และสัญลักษณ์ควบคุมการจราจรภายในอุทยานแห่งชาติ ที่จอดรถ ระบบการจ่ายกระแสไฟฟ้า น้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นต้น

สำหรับหน้าที่หลักของสิ่งอำนวยความสะดวกในอุทยานแห่งชาติ จะต้องสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม และสามารถป้องกันสภาพพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติจากการใช้ประโยชน์ของนักท่องเที่ยวได้ ดังนั้นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติจะต้องมีการวางแผน (site planning) ให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์และบริเวณที่จะพัฒนาเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายจัดการพื้นที่ที่จะต้องพยายามให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด นอกจากนี้สิ่งอำนวยความสะดวกที่สร้างขึ้นนั้นจะต้องสามารถซ่อมแซมบำรุงรักษาได้ง่าย ประหยัดค่าใช้จ่าย มีความปลอดภัย และกลมกลืนกับธรรมชาติเป็นประการสำคัญ

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สามารถจำแนกสิ่งอำนวยความสะดวกออกเป็น 4 ประเภท (นภวรรณ, 2542) ดังนี้

1. สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและป้องกันอันตรายให้กับผู้มาเยือน เช่น ทางเดินเท้า เส้นทางศึกษาธรรมชาติต่างๆ ทางจักรยาน ถนน ที่จอดรถ ระบบขยะ ระบบกำจัดน้ำเสีย ห้องสุขา ป้ายคำเตือน เป็นต้น

2. สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้และการศึกษาธรรมชาติ/ศึกษาวัฒนธรรม เช่น คู่มือหมุดบอกตำแหน่งใช้คู่กับแผนที่ นิทรรศการริมทาง ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

3. สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มความความสะดวกสบายในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ เช่น พื้นที่กางเต็นท์ บ้านเดี่ยว เรือนแถว ระบบน้ำใช้ ระบบไฟส่องสว่าง ร้านจำหน่ายอาหาร

4. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ เช่น ป้อมยาม/ด่านตรวจอาคารที่ทำการ อาคารสนับสนุนต่างๆ บ้านพักเจ้าหน้าที่ โดยได้เน้นการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในลักษณะของการประหยัดพลังงานและลดของเสีย การบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก และการจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญอันดับต้นๆ ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันรักษาธรรมชาติ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อความสะดวกสบาย และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ จะมีความสำคัญในอันดับรองลงมา อย่างไรก็ตามก็ยังไม่มีการศึกษาถึงภัยพิบัติเกี่ยวกับชนิด ปริมาณ และขนาดของสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ลักษณะที่เหมาะสมกับแหล่งเที่ยวแต่ละแหล่งขึ้นอยู่กับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว (site setting) และวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการพื้นที่แต่ละแห่งเป็นหลัก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.)

WTO, UNEP และ IUCN, 1995 กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติและเขตสงวนเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำแนวทางการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับอุทยานแห่งชาติ สรุปได้ดังนี้

1. สิ่งก่อสร้างโดยมนุษย์จะต้องรบกวนระบบนิเวศทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด
2. สิ่งก่อสร้างต้องเรียบง่ายที่สุด ไม่บดบังความงามตามธรรมชาติ ควรจะสร้างจากวัสดุที่มาจากธรรมชาติ และออกแบบให้กลมกลืนกับสภาพท้องถิ่น
3. การก่อสร้างอาคารบนพื้นที่ที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับพิจารณาหน้าที่ของอาคารนั้นๆ ไม่ควรพิจารณาแค่นโยบายเพียงอย่างเดียว
4. ก่อนที่จะสร้างอาคารควรคำนึงถึงวิธีที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเดินทางไปยังอาคารนั้นๆ จะได้อำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยว

5. ควรมีการใช้ความสัมพันธ์ในระบบนิเวศ “ecotechniques” เพื่อส่งเสริมการวางแผนทางกายภาพในการออกแบบและการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การใช้ระบบพลังงานแสงอาทิตย์ การเก็บสำรองน้ำฝนเพื่อนำมาใช้ เป็นต้น

6. การออกแบบศูนย์ “ecotourism” ควรให้มีกระท่อมทางเดินธรรมชาติ ป้ายสื่อความหมาย หอสังเกตการณ์ ควรมีระบบเก็บสำรองพลังงาน และส่วนที่พักอาศัยของเจ้าหน้าที่และนักวิจัย

7. ที่พักสำหรับนักนิยมนธรรมชาติควรมีความเรียบง่าย สะอาด แต่สะดวกสบาย นักนิยมนธรรมชาติชอบที่จะแสวงหาสถานที่แปลก และมีความงามตามธรรมชาติมากกว่าป่าคอนกรีตและความหรูหราฟุ่มเฟือยในเมืองกรุง

8. ถนนทางเดินควรมีลักษณะตามธรรมชาติ แวดล้อมไปด้วยต้นไม้และเนินเขา เป็นต้น ควรออกแบบให้เป็นไปตามสภาพภูมิประเทศมากกว่าที่จะตัดผ่านภูเขาหรือสิ่งกีดขวางอื่นๆ และควรออกแบบเพื่อช่วยลดการพังทลาย จึงควรมีระบบระบายน้ำที่ดี

9. แม้ว่าถนนจะช่วยให้นักท่องเที่ยวดูสัตว์ได้ใกล้ๆ แต่ควรหลีกเลี่ยงพื้นที่บางแห่ง เช่น แหล่งผสมพันธุ์นก

นอกจากแนวทางเหล่านี้ ยังมีแนวทางที่จะช่วยในการประเมินความเหมาะสมและปริมาณการพัฒนาพื้นที่ ดังนี้

1. ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องมีจุดหมาย
2. ออกแบบเพื่อนักท่องเที่ยว แม้ว่าจะมีขีดจำกัดแต่ก็มีความปลอดภัย และสะดวกสบาย
3. ออกแบบโดยคำนึงถึงข้อจำกัดของทรัพยากรโดยเฉพาะขีดความสามารถของสภาพแวดล้อม และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น
4. รูปแบบและหน้าที่ น่าพอใจ มีความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม
5. คำนึงถึงความต้องการด้านเทคนิค
6. ก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย
7. สำรวจแนวทางในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในระยะยาว

8. หากมีงบประมาณจำกัด ให้เริ่มก่อสร้างจากสิ่งก่อสร้างง่ายๆจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ แฝก แล้วค่อยสร้างอาคารถาวรภายหลัง

โปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ

คำว่าสื่อความหมายนั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายด้วยกันดังนี้

Harold (1982; อ้างโดย Sharpe, 1982) ให้ความหมายของการสื่อความหมายไว้ว่า เป็นการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวให้มีความรู้สึกเช่นเดียวกับนักสื่อความหมาย เช่น ความรู้สึกต่อความสวยงาม ความสลับซับซ้อน ความหลากหลาย และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวพัฒนาความเข้าใจและพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และนำความรู้ที่ได้กลับไปยังภูมิลำเนา

Sharpe (1982) กล่าวว่า สื่อความหมายเป็นบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และพื้นที่นันทนาการอื่นๆ แม้ว่านักท่องเที่ยวต้องการมาเยือนพื้นที่เพื่อการพักผ่อนแต่กลับสนใจให้พวกเขาปรารถนาที่จะเรียนรู้กับพื้นที่ธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทรัพยากรทางธรรมชาตินั้น ประกอบด้วยกระบวนการทางกายภาพ พืชและสัตว์ สังคมประชากรในระบบนิเวศและประวัติศาสตร์ของมนุษย์ สื่อความหมายจึงเป็นการสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและทรัพยากร

Freeman (1982) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อความหมายเป็นกิจกรรมศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อแสดงให้เห็นความหมายและความสัมพันธ์ของธรรมชาติ โดยอาศัยวัตถุที่มีมาแต่เดิม รวมทั้งการอาศัยตัวกลางที่ค่อนข้างง่ายต่อการสื่อสารเกี่ยวกับข้อเท็จจริง เป็นประสบการณ์ที่ได้โดยตรง

York (1982; อ้างโดย Sharpe, 1982) ได้สรุปรวมคำว่าสื่อความหมายจาก 6 งานบริการดังต่อไปนี้ (1) เป็นการบริการข้อมูลข่าวสาร (2) เป็นบริการแนะแนว (3) เป็นบริการการศึกษา (4) เป็นบริการความสนุกสนาน (5) เป็นบริการเผยแพร่ และ (6) เป็นบริการเกี่ยวกับการดูแล การสื่อความหมายมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับความเข้าใจใหม่ๆ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ความกระตือรือร้นใหม่ๆ และความสนใจใหม่ๆ

สุรเชษฐ์ (2539) กล่าวว่า การสื่อความหมายธรรมชาติ (nature interpretation) คือ งานบริการที่นักสื่อความหมายได้ทำขึ้นเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว ให้เกิดการเรียนรู้ของข้อเท็จจริงของธรรมชาติ โดยอาศัยหลักศิลปะและเทคนิคในการถ่ายทอดผ่านตัวกลางต่างๆ พร้อมทั้งเลือกใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เป็นกันเอง มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเข้าใจเรื่องราวแปลกใหม่จากสิ่งรอบๆตัว และเกิดความเพลิดเพลินในการซึมซับเรื่องราวของธรรมชาติ

จากความหมายข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า สื่อความหมายธรรมชาติ คือการเชื่อมโยงนักท่องเที่ยว หรือผู้มาเยือน นักจัดการ และธรรมชาติให้มีแนวคิดไปในแนวทางเดียวกัน ตามที่นักจัดการตั้ง วัตถุประสงค์ของสื่อความหมายแต่ละประเภทที่จัดให้มีขึ้น ซึ่งสื่อที่ว่านี้ต้องอาศัยศิลปะมาช่วยสื่อให้ น่าสนใจยิ่งขึ้น และใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติมากที่สุด

Sharpe (1982) ได้กล่าวว่า สื่อความหมายเป็นงานบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใน อุทยานและพื้นที่นันทนาการ และมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีพัฒนาการเกี่ยวกับความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ธรรมชาติ ความพึง พอใจ และความเข้าใจต่อพื้นที่ ซึ่งอาจจะช่วยทำให้การมาเยือนพื้นที่ของนักท่องเที่ยวเกิด ประประโยชน์สูงสุด และเป็นประสบการณ์ที่เพลิดเพลิน

2. เพื่อให้การจัดการอุทยานและพื้นที่นันทนาการประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายในการ จัดตั้ง เนื่องจากอุทยานเป็นพื้นที่ที่มีความสามารถพิเศษ จึงต้องการให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรม การท่องเที่ยวแบบพิเศษ การสื่อความหมายจะสามารถสนับสนุนการไตร่ตรองให้นักท่องเที่ยวเกิดความ รับผิดชอบในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรนันทนาการขณะที่พวกเขาเข้ามาเยือน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลกระทบ จากการประกอบกิจกรรมต่อทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด

3. เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงาน ราชการที่ให้ความคุ้มครองดูแลพื้นที่นั้นๆ

สุรเชษฐ์ (2539) ได้ให้วัตถุประสงค์ของการสื่อความหมายไว้ว่า

1. เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้พัฒนาจิตสำนึก (awareness) ความพึงพอใจ (appreciation) และความเข้าใจ (understanding) เกี่ยวกับพื้นที่ที่ไปเยือนได้ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการทำให้นักท่องเที่ยว ได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่ากลับไป

2. เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการพื้นที่หรือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการพื้นที่

3. เพื่อให้เป็นเครื่องมือเสริมสร้างการประชาสัมพันธ์ขององค์กรและกิจกรรมต่างๆขององค์กร

นั้น

จากความหมายของการสื่อความหมายและวัตถุประสงค์ ทำให้เห็นว่า เมื่อนักท่องเที่ยวมา เยือนพื้นที่อุทยานแห่งชาติ หน้าที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติ คือ การสร้างความรู้และความเข้าใจ พื้นฐานให้แก่ นักท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติจึงต้องมีแนวทางการจัดการที่ดี เพื่อรักษาสภาพทาง ธรรมชาติและระบบนิเวศ งานสื่อความหมายเป็นเรื่องที่จำเป็นในการจัดการด้านนันทนาการ เพราะ

เจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุมนักท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง จึงอาศัยการสื่อความหมายธรรมชาติเป็นเครื่องมือหนึ่งในการจัดการด้านนันทนาการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ประเภทของการสื่อความหมายธรรมชาติหรือโปรแกรมสื่อความหมาย

สิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกในการสื่อความหมายและบริการนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ เวทีกลางแจ้ง ทางเดินเท้า และถนน บริเวณที่ชมวิว และนิทรรศการในร่ม นิทรรศการกลางแจ้ง เป็นต้น (Sharpe *et al.*, 1976) สิ่งอำนวยความสะดวกที่พัฒนาขึ้นในอุทยานแห่งชาตินั้น เป็นตัวกลางระหว่างนักจัดการอุทยาน หรือนักวางแผนกับนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนหรือผู้ใช้ประโยชน์ เพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพื้นที่ตรงกันกับวัตถุประสงค์ที่จัดให้มีสื่อความหมายแต่ละประเภทเกิดขึ้น การจัดการอุทยานแห่งชาติในปัจจุบันได้พยายามพัฒนาการสื่อความหมายธรรมชาติขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ การสื่อความหมายนั้นเป็นกิจกรรมให้การศึกษาอย่างหนึ่ง โดยนักสื่อความหมายจะแสดงความสัมพันธ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และ/หรือผลผลิตจากทางวัฒนธรรม และนำเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆผ่านตัวกลาง หรืออาจจะจำลองของจริง หรือนำสื่อที่เป็นวัตถุจริง โดยจะเป็นการสื่อสารด้วยข้อมูลความจริงเท่านั้น ส่วนการสื่อความหมายธรรมชาติที่เกิดในอุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า นั้น เป็นงานบริการที่นักสื่อความหมายได้จัดทำขึ้นเพื่อบริการแก่ผู้มาเยือนในพื้นที่ เพื่อนำเสนอเรื่องราวข้อเท็จจริงของธรรมชาติ โดยอาศัยหลักศิลปะและเทคนิคในการถ่ายทอดเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายผ่านตัวกลางต่างๆ ซึ่งตัวกลางในการสื่อความหมายธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ ซึ่งสรุเชษฐ์ (2539) ได้แบ่งตัวกลางออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ตัวกลางผ่านนักสื่อความหมาย (personal services/attended services) บริการประเภทนี้นักท่องเที่ยวจะติดต่อโดยตรงกับนักสื่อความหมาย ซึ่งในที่นี้ก็คือเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติ โดยจะรับทราบข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่หรือมีการปฏิสัมพันธ์ทั้งสองด้าน คือ ระหว่างเจ้าหน้าที่กับนักท่องเที่ยวโดยตรง มีการสื่อสารโต้ตอบกัน เมื่อเกิดคำถามก็สามารถสอบถามได้ทันที เช่น การบริการด้านเอกสาร การนำกลุ่ม เช่น การนำเดินศึกษาธรรมชาติ การสื่อความหมายในอุทยานแห่งชาติต่างๆ โดยการพูดสื่อความหมายเรื่องราวทางธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์ และทางโบราณคดีและวัฒนธรรม เป็นต้น

2. ตัวกลางที่ไม่ต้องผ่านนักสื่อความหมาย (nonpersonal services/unattended services) บริการประเภทนี้นักท่องเที่ยวจะสัมผัสตัวกลางโดยตรง และสามารถศึกษาเรื่องราวจากโปรแกรมสื่อความหมายได้เองโดยไม่ต้องอาศัยนักสื่อความหมายซึ่งในที่นี้ก็คือเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติมาให้ข้อมูล ตัวกลางเหล่านั้น ได้แก่

- 2.1 เครื่องโสตทัศนอุปกรณ์ (audio devices) เช่น สไลด์ วีดิทัศน์ ซึ่งปัจจุบันเป็นที่นิยมใช้ในการฉายแนะนำพื้นที่ก่อนที่จะเข้าไปชมพื้นที่

2.2 ตัวกลางที่ใช้การเขียน (written material) เครื่องหมายต่างๆ แผ่นป้ายบรรยาย สิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นปลิว แผ่นพับต่างๆ

2.3 กิจกรรมที่ดำเนินด้วยตนเอง (self-guided activity) เช่น สร้างทางเดินเท้า ที่มีการสื่อความหมายประกอบตามสถานีที่น่าจะมีการสื่อความหมาย

2.4 นิทรรศการในร่ม (indoor exhibition) ส่วนใหญ่จะแสดงนิทรรศการในอาคาร ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

2.5 นิทรรศการกลางแจ้ง (outdoor exhibition) เป็นนิทรรศการที่ติดตั้งบริเวณใกล้สิ่งที่น่าสนใจในธรรมชาติ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบเรื่องราวธรรมชาติได้ทันทีที่เห็นสิ่งที่นำเสนอในนิทรรศการ ซึ่งจะเป็นเรื่องราวที่โดดเด่นและเกิดขึ้นเฉพาะพื้นที่ และสามารถนำเสนอให้เข้าใจได้ง่ายกว่าการอธิบายในบอร์ดธรรมดา เช่น นิทรรศการกลางแจ้งที่จัดให้มีขึ้นในอุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่ เป็นนิทรรศการที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับโป่งช้าง ที่สามารถมองเห็นโป่งช้างและช้างซึ่งจะทำให้เข้าใจเรื่องราวธรรมชาติได้ชัดเจนขึ้น

2.6 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (visitor center) เป็นศูนย์กลางการสื่อความหมายของพื้นที่นั้นๆ เป็นบริเวณที่มีการสื่อความหมายหลายเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ ข้อปฏิบัติ ข้อห้ามสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น เป็นด่านแรกที่นักท่องเที่ยวจะได้ทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆไปของพื้นที่

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เป็นตัวกลางหนึ่งที่ถ่ายทอดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับธรรมชาติเพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพธรรมชาติ สามารถจัดสร้างไว้ในเขตอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น Ashbangh และ Kordish (1971; อ้างโดย ชิวภาพ, 2541) ได้แบ่งประเภทเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะใกล้ (nature trail) เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะใกล้ที่มุ่งเน้นถึงการสื่อความหมายธรรมชาติอย่างเป็นระเบียบ เพื่อให้ความรู้ง่ายๆแก่นักท่องเที่ยวทั่วไปที่ต้องการเดินชมธรรมชาติในระยะที่ไม่ไกลและไม่ลำบากเกินไป ระยะเวลาในการเดินตลอดเส้นทางไม่ควรเกิน 45 นาที แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 เส้นทางศึกษาธรรมชาติโดยมีนักสื่อความหมาย (guided trails) เป็นเส้นทางเดินเท้าที่ต้องอาศัยนักธรรมชาติวิทยาที่มีความสามารถในการสื่อความหมาย เป็นผู้นำทางให้คำแนะนำและบรรยายเกี่ยวกับธรรมชาติตามเส้นทาง การศึกษาธรรมชาติโดยวิธีนี้จะต้องกำหนด

จำนวนกลุ่มและตารางนำเที่ยวแน่นอน ทางประเภทนี้ไม่ต้องอาศัยหลักวิชาการในการออกแบบและก่อสร้างมากนัก คุณภาพจึงขึ้นอยู่กับบุคลิกของเจ้าหน้าที่ผู้นำทางและเทคนิคการสื่อความหมาย ผลดีของเส้นทางประเภทนี้ คือ การลดจำนวนป้ายสื่อความหมาย ไม่ต้องใช้คู่มือประกอบ

1.2 เส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง (self-guided trails) เป็นเส้นทางเดินเท้าที่ควรสร้างขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้สัมผัสกับธรรมชาติ โดยศึกษาเรื่องราวด้วยตนเอง โดยการติดป้ายสื่อความหมายไปตามเส้นทาง การใช้คู่มือ/เอกสาร หรือการใช้เทปบรรยาย อธิบายจุดที่สำคัญหรือสิ่งที่น่าสนใจบนเส้นทาง เหมาะกับกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ และมีจำนวนหลายกลุ่ม ทางประเภทนี้จะรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมากโดยไม่จำกัดเวลาและจำนวนซึ่งแตกต่างจากทางเดินศึกษาธรรมชาติที่ใช้ผู้นำทาง คือ ไม่สามารถจะทำได้ตลอดเวลา โดยปกติทางเดินที่ตัดเข้าสู่ป่าเพื่อชมธรรมชาติจะเรียกว่าทางเดินชมธรรมชาติ หรือ nature trail หากมีคนนำทางและบรรยายให้ฟังเรียกว่า guided trail หากไม่มีคนนำทางแต่มีเอกสารหรือป้ายประกอบให้ความรู้เรียกว่า self-guided trail เหตุผลของการจัดสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วยตนเองก็เนื่องจากความจำกัดในด้านงบประมาณสำหรับการจัดจ้างเจ้าหน้าที่ หรือบริเวณนั้นอยู่ห่างไกลไม่สะดวกแก่การปฏิบัติงาน ทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเองและทางเดินศึกษาธรรมชาติโดยมีผู้นำทางให้ผลต่างกัน กล่าวคือทางเดินศึกษาธรรมชาติโดยมีผู้นำทางจะให้รายละเอียดที่มากกว่าและคุณภาพเหนือกว่า

2. เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะไกล (hiking trails) เป็นเส้นทางเดินป่า ซึ่งจะมีระยะทางยาวๆแคบๆ และปล่อยตามธรรมชาติ มีการพัฒนาเล็กน้อย จัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการแก่ผู้ที่สนใจต้องการศึกษาธรรมชาติอย่างจริงจัง ได้มีโอกาสศึกษาธรรมชาติโดยไม่ถูกรบกวนจากนักท่องเที่ยวอื่นๆ โดยไม่เน้นถึงความสะดวกสบายของเส้นทางและการสื่อความหมายมากนัก เส้นทางในลักษณะนี้จะกำหนดขึ้นในพื้นที่ที่มีความกว้างขวางพอที่ผู้ศึกษาจะพบกับสิ่งที่น่าสนใจได้หลายประการ เส้นทางในลักษณะนี้จะไม่มีผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติมากนัก และแสดงเครื่องหมาย (marker) ไว้ในจุดที่จะสื่อความหมายและมีคู่มือประกอบ

3. เส้นทางใช้ประโยชน์พิเศษ (special-use trails) เป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความจำเป็นของผู้ใช้และวัตถุประสงค์ที่ต้องการใช้เป็นหลัก อาจเป็นเส้นทางที่ให้ประโยชน์ในการศึกษาธรรมชาติอีกทางหนึ่งด้วย การสร้างเส้นทางไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทั่วไปของพื้นที่ทางในลักษณะนี้ได้แก่ การขับขีจักรยาน ทางศึกษาธรรมชาติใต้น้ำ เส้นทางเรือ ทางขี่ม้า ทางเดินช้าง และทางสำหรับคนพิการ เป็นต้น

3.1 ทางศึกษาธรรมชาติโดยการขี่ม้าเป็นทางที่จัดขึ้นไว้สำหรับให้คนขี่ม้าชมธรรมชาติ

3.2 ทางขี่รถจักรยาน จะพบในเมือง สวนสาธารณะในมหาวิทยาลัย โดยจะมีการจัดทางไว้ให้บริการ มีเครื่องหมายจราจรเฉพาะ มีรายละเอียด อย่างน้อย 8 กิโลเมตร

3.3 ทางศึกษาธรรมชาติใต้น้ำ การศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางนี้จะใช้วิธีนำเรือท้องกระจก และการว่ายน้ำโดยใช้หน้ากากดูปะการัง ทั้ง 2 วิธีจะใช้ได้เฉพาะในบริเวณที่มีน้ำตื้นในระดับความลึก 4-6 ฟุต

3.4 เส้นทางเรือ เป็นการจัดการศึกษาธรรมชาติโดยใช้เรือนำชม จะจัดในพื้นที่ที่มีทะเลสาบหรือลำธารที่มีน้ำไหลตลอดปี

3.5 ทางสำหรับคนพิการ เป็นเส้นทางที่จัดไว้เฉพาะให้แก่คนพิการหรือสูงอายุเข้ามาเที่ยวชม โดยเส้นทางนี้ต้องมีความกว้างเพียงพอสำหรับรถเข็น มีความยาวไม่เกิน 200 เมตร มีลักษณะเป็นพื้นผิวแข็งและเป็นที่ราบ เป็นเส้นทางลักษณะมาบรรจบกัน

เส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง

เส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง เป็นตัวกลางอย่างหนึ่งที่จะให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทั่วไปในเรื่องสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เส้นทางศึกษาธรรมชาติเพื่อการสื่อความหมายจะต้องมีเนื้อหาเป็นตัวกลางหรือวิธีการสื่อความหมายที่นำผู้มาเยือนไปสัมผัสกับทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง แตกต่างจากกิจกรรมนำศึกษาธรรมชาติตรงที่ผู้มาเยือนต้องไปเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผ่านตัวกลางที่อาจจะเป็นคู่มือศึกษาธรรมชาติ โดยคู่มือจะเน้นที่การให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติหรือลักษณะทางวัฒนธรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวตามเค้าโครงในการสื่อความหมาย ที่นักสื่อความหมายกำหนดไว้สำหรับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ตัวกลางอีกประเภทที่พบได้บ่อยๆ คือ การใช้หมุดบอกตำแหน่งใช้คู่กับแผ่นพับ การใช้นั้นจะใช้หมุดบอกตำแหน่งกับแผ่นพับ เพื่อการสื่อความหมายธรรมชาติและวัฒนธรรม

นถาวรณ และคณะ (2541) ให้ข้อเสนอแนะว่าการออกแบบหมุดบอกตำแหน่งและแผ่นพับที่ใช้คู่กัน มีข้อควรปฏิบัติ คือ

1. หมุดบอกตำแหน่งอาจเป็นป้ายขนาดเล็กแสดงเฉพาะหมายเลขตำแหน่งที่จะสื่อความหมายหรือป้ายแสดงหมายเลขตำแหน่งพร้อมชื่อตำแหน่งควบคู่กัน เช่น (1) หมู่บ้านชาวเล (2) อาหารสัตว์ (3) ผู้ย่อยสลายแห่งผืนป่า เป็นต้น

2. วัสดุที่ใช้จัดทำหมุดควรมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ มีความคงทนต่อสภาพอากาศและต่อการจับโยกของนักท่องเที่ยว

3. แผ่นพับ ต้องระบุรายละเอียดที่จำเป็นทุกส่วนตั้งแต่การวางตำแหน่งต่างๆบนเส้นทาง ระยะทาง/เวลา และความยากง่ายในการเดิน และเรื่องราวที่จะสื่อความหมายในแต่ละตำแหน่ง ทั้งนี้ควรมีภาพประกอบเนื้อหาที่น่าสนใจ

สารรัฐ (2542) ได้สรุปข้อดีและข้อเสียของเส้นทางศึกษาระรรมชาติด้วยตนเองไว้ดังนี้

1. ข้อดีของเส้นทางศึกษาระรรมชาติด้วยตนเอง

- 1.1 ไม่ต้องใช้เจ้าหน้าที่หรือนักสื่อความหมายในการประกอบกิจกรรม
- 1.2 นักท่องเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการ
- 1.3 ช่วยกระจายโปรแกรมสื่อความหมายไปยังบริเวณที่ห่างไกลออกไป
- 1.4 สามารถให้บริการได้ตลอดเวลา ทุกฤดูกาล
- 1.5 ช่วยลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อพื้นที่บริเวณนั้นๆ
- 1.6 ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก
- 1.7 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ชมพื้นที่ที่อ่อนไหวได้ โดยผ่านทางที่กำหนดไว้
- 1.8 เป็นตัวกลางที่ไม่แพงสำหรับการสร้างความสนใจและการให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวให้ตระหนักถึงคุณค่าของลักษณะเด่นทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

2. ข้อเสียของเส้นทางศึกษาระรรมชาติด้วยตนเอง

- 2.1 สิ่งที่น่าสนใจไม่สามารถทำให้สัมพันธ์ได้กับทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นการสื่อสารทางเดียวไม่สามารถโต้ตอบได้ในกรณีที่ซับซ้อน
- 2.2 การนำเสนอเนื้อหาไม่สามารถปรับให้เหมาะสมในแต่ละบุคคล
- 2.3 ยากต่อการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว
- 2.4 ควบคุมการทำลายได้ยากต้องดูแล
- 2.5 ไม่สามารถนำปรากฏการณ์ตามธรรมชาติในขณะนั้น มาสร้างความสัมพันธ์กับเรื่องที่น่าสนใจได้
- 2.6 การนำเสนอเรื่องราวขึ้นอยู่กับธรรมชาติที่ปรากฏ ไม่สามารถลำดับได้

นอกจากนี้รัฐ (2542) ได้ให้ข้อพิจารณาในการเลือกบริเวณสำหรับพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง (considerations in selecting the location of SGT) ไว้ดังนี้

1. ศักยภาพในการสื่อความหมาย (interpretive potential) โดยพิจารณาจาก

1.1 ลักษณะเด่นและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ที่เป็นตัวแทนของระบบนิเวศบริเวณนั้น หรือหาได้ยากในบริเวณอื่นๆ

1.2 ลักษณะเด่นอาจเกี่ยวเนื่องกับพืช สัตว์ รูปทรงของลักษณะทางกายภาพ ประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม

1.3 ความหลากหลายของลักษณะเด่นในเส้นทาง ถ้ามีความหลากหลายก็จะทำให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

1.4 เส้นทางที่ขาดศักยภาพ ต้องดึงดูดด้วยวิธีอื่น นั่นคืออาจจะออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกบนเส้นทางให้สวยงาม เช่น ม้านั่ง สะพาน คู่มือศึกษาธรรมชาติ ป้ายบอกทาง เป็นต้น

2. การเข้าถึงเส้นทางเดินเท้า (trail accessible) ควรอยู่ใกล้กับบริเวณที่มีผู้ใช้ประโยชน์รวมตัวกันมาก เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จุดปิกนิก บริเวณที่กางเต็นท์ เป็นต้น

3. ความปลอดภัยของผู้ใช้ประโยชน์และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (user safety and environmental impact)

3.1 ควรหลีกเลี่ยงบริเวณที่มีสภาพระบบนิเวศเปราะบาง ง่ายต่อการถูกทำลาย

3.2 หลีกเลี่ยงบริเวณที่อยู่ใกล้กับสายไฟ

3.3 หลีกเลี่ยงบริเวณที่มีกิจกรรมอื่นๆปรากฏอยู่

นิทรรศการ

สุรเชษฐ์ (2539) ได้ให้ความหมายของนิทรรศการในอุทยานแห่งชาติไว้ว่า นิทรรศการเป็น ตัวกลางหรือสื่อที่นำเสนอภาพ และ/หรือวัตถุจริงและข้อความ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และความรู้แก่ผู้มาเยือนในอุทยานแห่งชาติ และข้อดีของโปรแกรมสื่อความหมายประเภทนี้ก็คือ นิทรรศการสามารถเอาวัตถุตั้งเดิมมานำเสนอได้และวัตถุที่ตั้งเดิมที่มีคุณค่า สามารถนำเสนอและให้การคุ้มครองรักษาได้ ผู้มาเยือนสามารถเลือกชมในสิ่งที่ตนเองสนใจ นักจัดการสามารถจำลองสิ่งที่ใหญ่ให้เล็กและ

ขยายสิ่งที่เล็กให้ใหญ่ เช่น จำลองพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติให้เป็นโมเดลที่เล็กได้ หรือขยายภาพของสิ่งมีชีวิตเล็กๆ เช่น มด ให้เห็นการดำรงชีวิตของมด เป็นต้น นิทรรศการเป็นสื่อที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมได้ตลอดเวลา และสามารถออกแบบให้เป็นที่สนใจของคนทุกระดับอายุได้ แต่ทั้งนี้ก็มีข้อด้อย โดยทั่วไปนั้นคนจะไม่นิยมอ่านข้อความเป็นเวลานานๆ และสิ่งที่นำเสนอจะนิ่งอยู่กับที่บนบอร์ดจึงอาจจะไม่ดึงดูดความสนใจมากนัก เนื่องจากนิทรรศการเป็นลักษณะของการให้ความรู้ การบอกกล่าว และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์จึงควรอาศัย ABC กล่าวคือ

1. Attractive เพื่อดึงดูดความสนใจ หมายถึง ออกแบบให้ดึงดูดความสนใจหรือสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ใช้บริการนิทรรศการให้นานที่สุด
2. Brief ต้องกะทัดรัดในเนื้อหาสาระ หมายถึง ใช้ถ้อยคำในการสื่อสารที่มีความสั้นกะทัดรัดได้ใจความครบถ้วน
3. Clear ต้องกระจ่างแจ่มแจ้ง หมายถึง สิ่งที่ปรากฏในนิทรรศการต้องมีความชัดเจนในความหมาย ผู้อ่านสามารถเดาในสิ่งที่ต้องการให้ผู้ใช้บริการนิทรรศการรับรู้ตั้งแต่ต้น

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า นิทรรศการเป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อุทยานแห่งชาติ โดยสามารถนำเสนอได้หลายรูปแบบ เช่น ภาพถ่าย ภาพวาด รูปจำลอง หรือตัวอย่าง จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักศิลปะในการนำเสนอเรื่องราว เพื่อให้มีทัศนคติที่ดีและดึงดูดความสนใจของผู้มาเยือนให้เข้าชมนิทรรศการ การจัดนิทรรศการในอุทยานแห่งชาตินั้น ส่วนใหญ่มักจัดภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้มาเยือนได้ศึกษาและทราบเรื่องราวต่างๆขณะมาเยือนอุทยานแห่งชาติ

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. เอกสารข้อมูลพื้นฐานอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จังหวัดชัยภูมิ
2. เครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป
3. แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด ดังนี้

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวขณะที่มาเยือนอุทยานแห่งชาติ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนความต้องการในการปรับปรุง ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก ภายในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อการใช้บริการโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ ตลอดจนความต้องการในการปรับปรุงโปรแกรมสื่อความหมาย ภายในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จังหวัดชัยภูมิ

วิธีการ

1. การรวบรวมข้อมูล สามารถแบ่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้มาจากการค้นคว้าเอกสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา ซึ่งรวบรวมจากหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนต่างๆ อาทิเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช เว็บไซต์สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการสอบถามผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง คือ สอบถามผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่เป็นชาวไทยและมีอายุ 15 ปีขึ้นไป

โดยผู้ศึกษาอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับคำถามในแบบสอบถาม รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัยให้ผู้ร่วมวิจัยทราบ และเข้าใจชัดเจนก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งช่วงเวลาที่ทำการเก็บข้อมูล คือ ระหว่างวันที่ 3-5 สิงหาคม 2555 ซึ่งตรงกับงาน "หยิบหมอก หยอกดอกกระเจียว" ในเทศกาลท่องเที่ยวดอกกระเจียวงาม ปี 2555 ซึ่งจัดในระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน-31 สิงหาคม 2555

สำหรับขนาดของกลุ่มตัวอย่างนั้น ได้จากการใช้สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่ผ่านเข้าออกอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ปีงบประมาณ 2554 โดยใช้สูตรการหากลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ	n	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	แทน	ขนาดของประชากร
	e	แทน	ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มที่ยอมรับได้

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad n &= \frac{146374}{1 + 146374(.05)^2} \\ &= 398.909 \end{aligned}$$

ได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 400 ชุด

2. แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา จึงได้จัดวางแนวทางในการศึกษา ดังนี้

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ที่อยู่ปัจจุบัน จำนวนครั้งที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดที่เลือกเดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม แหล่งข้อมูลที่ทำให้ทราบเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ลักษณะกลุ่มและจำนวนสมาชิกในกลุ่มเดินทาง ประเภทที่พักค้างแรม ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าใช้จ่ายที่ใช้ภายในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ระดับค่าใช้จ่ายที่คาดหวัง

ตลอดจนศึกษาระดับความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ ชนิดของสื่อที่นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจมากที่สุด รวมถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในด้านต่างๆเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ความต้องการในการปรับปรุงโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ ภายในอุทยานแห่งชาติป่าหินงามซึ่งนำเสนอข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ในรูปแบบของตารางความถี่ร้อยละ